

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційне дослідження

Пилявець Наталії Ігорівни на тему:

«Когнітивні стилі особистості як чинник формування самозбережувальної поведінки студентської молоді», подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Актуальність обраної теми дисертації та її зв'язок з науково-дослідними темами.

В сучасному нестабільному, мінливому світі, для якого характерні складні соціоекологічні умови, проблема зміцнення здоров'я населення набуває першорядного значення. Здоров'я стає більш затребуваним як людський та, навіть, соціальний капітал. На сьогоднішній день з наукової точки зору немає єдиного терміну на позначення поведінки, спрямованої на збереження та зміцнення здоров'я. В цьому контексті фахівці використовують поняття «здоровий спосіб життя», «здорова поведінка», «поведінка, пов'язана зі здоров'ям», «здоров'язбережувальна поведінка», «самозбережувальна поведінка» тощо. Дисертантка зосередила свою увагу у дослідженні саме на самозбережувальній поведінці як на складній інтегративній системі діяльнісно-рольових та особистісних якостей індивіда, яка забезпечує здатність особистості до самозахисту та життєстійкості в екстремальних та особливих умовах діяльності та самотурботи про своє здоров'я, психологічне благополуччя у повсякденних умовах.

Формування самозбережувальної поведінки саме у студентської молоді має велику актуальність, оскільки цей період є важливим етапом життя, коли молоді люди вступають у нове соціальне середовище, стиль їх життя зазнає значних змін, життя ставить нові виклики, зокрема сама структура навчального процесу, висока вимогливість, нові соціальні зв'язки, самостійність і відповідальність – усе це може впливати на фізичне і психічне благополуччя студентів. І від того які рішення щодо власного здоров'я людина приймає щодня, на подальші роки залежить її здоров'я. Навички самозбережувальної поведінки, сформовані в юному віці, можуть стати основою, фундаментом здоров'я в майбутньому.

Дисертаційне дослідження виконане в рамках наукової школи кафедри психології та педагогіки Хмельницького національного університету: «Формування особистості як суб'єкта самотворення та самозбереження». Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Хмельницького національного університету (протокол № 3 від 31 жовтня 2019 року).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні

Методологічні засади дослідження цілком виважені і загалом відповідають його предметному спрямуванню. Дослідниця конкретизує об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, які відображають логіку теоретичного та експериментального розділів дисертації.

Дисертантка зуміла репрезентувати цілісне, комплексне уявлення про проблему, здійснила теоретико-методологічний її аналіз, розробила та експериментально перевірила модель та програму соціально-психологічного тренінгу формування та корекції самозбережувальної поведінки студентської молоді. Чітка постановка проблеми, ґрунтовний аналіз теоретико-експериментальних досліджень вітчизняної та зарубіжної психології, коректно визначений методичний апарат надали авторці можливість здійснити систематизацію матеріалу, висвітлити особливості зазначеної проблеми формування самозбережувальної поведінки у психологічному вимірі.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується як всебічним оглядом наукової літератури з теми дисертація, так і експериментом. Достатня за обсягом джерельна база заслуговує позитивного схвалення, оскільки авторкою було проаналізовано значну кількість сучасних й релевантних темі наукових праць українських та зарубіжних дослідників.

Достовірність та надійність набутих результатів та висновків забезпечується: науково-теоретичним обґрунтуванням вихідних положень дослідження; застосуванням комплексу взаємодоповнюючих методів, що відповідають меті, предмету та завданням дослідження; поєднанням кількісного та якісного аналізу емпіричного матеріалу; ефективністю експериментальної

роботи. Особливого схвалення заслуговує комплексний підхід у використанні методів емпіричного дослідження, зокрема, цілої низки адекватних предмету вивчення, методів математичної статистики.

Посилне обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації апробація результатів дослідження. Авторка представила основні положення своєї роботи на таких наукових конференціях: VIII Всеукраїнська науково-практична онлайн-конференція «Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців» (Хмельницький, 9-10 квітня 2020); Подільська науково-практична Інтернет-конференція «Психологічні засади розвитку, психодіагностики та корекції особистості в системі безперервної освіти» (Вінниця, 25 січня 2022); Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Психологічні засади розвитку, психодіагностики та корекції особистості в системі безперервної освіти» (Вінниця, 9-10 грудня 2022); Подільська науково-практична Інтернет-конференція «Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічного супроводу педагогічних працівників в умовах безперервної освіти» (Вінниця, 27 січня 2023)

Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації

Дисертаційна робота Пилявець Н.І. є ґрунтовним, послідовним дослідженням, що докладно розглядає різні підходи до формування самозбережувальної поведінки молоді та вплив на неї когнітивних стилів особистості. Основні результати дослідження викладені в трьох розділах дисертації. Так, в розділі першому дисертації «*Теоретико-методологічний аналіз проблеми самозбережувальної поведінки особистості студента*» представлено системний та комплексний аналіз наукових джерел з проблеми формування самозбережувальної поведінки, визначено основні її чинники, розглянута суть даного феномену з точки зору філософії, соціології, психології. Відзначено, що саме з позиції психологічної науки це поняття є найменш розробленим. Розглянуті також теоретичні підходи до визначення поняття «когнітивні стилі особистості». Встановлено, що когнітивні стилі особистості, які характеризують індивідуальні способи прийому та переробки інформації від

навколишнього світу і забезпечують тим самим зв'язок між оточенням і особистістю, є одним із чинників поведінки, в тому числі, поведінки, спрямованої на самозбереження.

Дисертантка продемонструвала вміння здійснювати науковий аналіз та узагальнювати отримані результати, формулювати теоретичні висновки та визначати напрямки подальших наукових пошуків.

Заслуговує на увагу другий розділ дисертації *«Вплив когнітивних стилів особистості на формування самозбережувальної поведінки студентської молоді»*. Представлені результати констатувального етапу дослідження дають підстави авторці підтвердити гіпотезу про те, що когнітивні стилі особистості виступають одним із чинників самозбережувальної поведінки студентської молоді. Безпосередньо в ході експерименту з використанням методу експертних оцінок було визначено показники самозбережувальної поведінки, відповідно до яких підібрано діагностичний інструментарій. Діагностичний матеріал дозволив отримати низку вагомих результатів. Зокрема, визначити рівні сформованості самозбережувальної поведінки сучасних студентів і довести їх зв'язок з особливостями когнітивно-стильової організації, а також визначити і охарактеризувати стилі самозбережувальної поведінки студентів.

Слід зазначити актуальність третього розділу дисертації *«Особливості формування самозбережувальної поведінки студентської молоді»*, в якому зазначається, що вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на ефективність поведінки залежить від особливостей сприймання студентом навколишньої дійсності, тобто від когнітивних стилів. Відповідно, їх вплив прослідковується на всі компоненти самозбереження і обумовлює формування стилю самозбережувальної поведінки. З огляду на це впровадження соціально-психологічного тренінгу із врахуванням когнітивно-стильових особливостей його учасників дозволяє ефективно впливати на процес формування самозбережувальної поведінки. За результатами, позитивні якісні зміни рівня сформованості ознак самозбережувальної поведінки студентської молоді характеризуються зростанням показників рівня самоактуалізації, життєстійкості, інтернальності, здорового способу життя, а також

операціональних характеристик постановки життєвих завдань. В результаті бачимо зміну в складі груп за рівнем сформованості самозбережувальної поведінки, а саме, є збільшення відсотку студентів з високим рівнем сформованості самозбережувальної поведінки, та зросла кількість студентів, які демонструють достатній рівень самозбережувальної поведінки, відповідно знизилася кількість студентів з середнім і низьким рівнем самозбереження.

Дисертанткою описані і статистично підтвержені відмінності між експериментальною та контрольною групами після експерименту, що свідчить про ефективність програми та доцільність її застосування в психологічній практиці.

Структура й обсяг дисертації зумовлюється логікою дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, списку використаних джерел (207 найменувань, з них 54 - іноземними мовами). Повний обсяг дисертації становить 230 сторінок, з них 160 сторінок - основний обсяг. Робота містить 15 таблиць та 6 рисунків.

Таким чином, ґрунтовний аналіз проблеми формування самозбережувальної поведінки студентської молоді, поетапність і логіка викладення отриманих результатів дають можливість підтвердити вирішення усіх завдань дослідження і досягнення його мети. Важливим є те, що зміст роботи має цілісну концепцію, яка обґрунтована на методологічному, теоретичному, практичному та методичному рівнях. Низка практичних результатів, можуть вважатися надійними та вірогідними, оскільки забезпечені адекватністю використаних методів. Висновки логічно узагальнюють отримані результати експериментального дослідження, відзначаються змістовністю, новизною та самостійністю.

Значення одержаних результатів для науки й практики

Дисертаційне дослідження має практичну значущість, адже наукові напрацювання авторки дають можливість викладачам, психологам, кураторам студентських груп закладів вищої освіти поглибити наукове розуміння феномену самозбережувальної поведінки особистості та особливостей когнітивних стилів сучасної студентської молоді; дозволять під час психолого-

педагогічного супроводу освітнього процесу здійснювати моніторинг рівня сформованості самозбережувальної поведінки студентів та, використовуючи запропоновану тренінгову програму, оптимізувати процес її формування; можуть бути використані під час викладання таких дисциплін як «Диференційна психологія», «Психологія здоров'я», «Збереження психічного здоров'я» та інших дисциплін, що включають дотичні за змістом теми.

Основні результати дослідження впроваджено в освітній процес КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти» (довідка про впровадження від 05.06.2023) та в роботу психологів ГО «Центр розвитку дітей та молоді майбутнього «Аліса» (довідка про впровадження від 27.01.2023).

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях.

Основні результати дослідження за темою дисертації опубліковано у 9 наукових працях, з них 5 наукових статей у фахових виданнях України (категорія "Б") в галузі психології, 4 публікації у матеріалах наукових конференцій.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, наукове та практичне значення одержаних результатів, вважаємо за необхідне висловити окремі побажання та зауваження, що можуть мати дискусійний характер:

1. У тексті дисертації досить детально проаналізовано праці інших науковців, але не завжди видно ставлення дисертантки до пропозицій інших авторів і те, яким чином результати їх досліджень було використано в дисертації.

2. Цікавим у науково-практичному плані було б дослідження гендерних відмінностей у формуванні самозбережувальної поведінки студентів.

3. У роботі зустрічаються технічні неточності. Так, у вступі авторка вказує загальну кількість сторінок – 248 (замість наявних 230), з яких основний текст складає 162 (замість наявних 160).

4. У підрозділі 3.3 подано результати формувального експерименту, в тому числі зазначено про усний зворотній зв'язок від студентів по завершенню

тренінгової роботи. На наш погляд, подання результатів формувального експерименту значно виграло б, якщо з цією метою запропонувати учасникам експериментальної групи авторську анкету щодо результатів тренінгу.

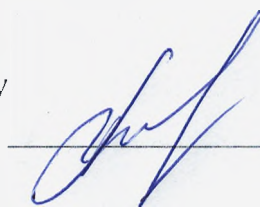
Проте зазначені зауваження не знижують загальної високі оцінки дисертаційного дослідження, яке відзначається цілісним концептуальним баченням і розкриттям важливої для психологічної науки і практики проблеми.

Висновок

Аналіз дисертації й опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження Пилявець Наталії Ігорівни «Когнітивні стилі особистості як чинник формування самозбережувальної поведінки студентської молоді» є самостійним, завершеним, цілісним науковим дослідженням, має наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Дисертаційна робота Пилявець Наталії Ігорівни «Когнітивні стилі особистості як чинник формування самозбережувальної поведінки студентської молоді» заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам наказу МОН України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44, а її автор, Пилявець Наталія Ігорівна, заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія, галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки.

Офіційний опонент
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри практичної психології
та психодіагностики
Волинського національного університету
ім. Лесі Українки

Ірина ГРИЦЮК

Підпис засвідчую

16.12.2023

